

BEŞERÎ SERMAYE VE MİLLETLERARASI GÖÇLER

G. ABRAHAM · FROIS'dan çeviren

Alpaslan IŞIKLI

Milletlerarası göçler bir süreden beri kendine has özellikler göstermekte ve bu oluşumun itina ile incelenmesi zorunluğu ortaya çıkmaktadır. Gerçekten bazı yeni meseleler doğmakta ve bunlar üzerine, milletlerarası işbirliğinin kuvvetlenmesine olan etkileri bakımından, eğilmek gerekmektedir. (1)

Meselenin yeniliğinden söz etmekte bir çelişme var gibi görünebilir. Zira XX. yüzyıl başında olduğu gibi, XIX. yüzyıl boyunca ve daha yakın bir devre olarak II. Dünya Savaşının bitiminden itibaren, Asya'da ve Avrupa'da büyük nüfus hareketleri doğmuştur. Fakat, birinciler Avrupa'dan yeni ülkelere, Kuzey Amerika'ya yönelmişti; ikinciler esas itibarıyla siyasî sebeplerin sonucu idi. Bugünkü hareket ise çok farklı bir görünümde belirmektedir. (2) İktisadî sebeplerin sonucundan ortaya çıkmıştır ve öyle görünüyor ki, az gelişmiş ülkelerden iktisaden ileri özellikle Avrupa'ya yönelmiş bir göç sözkonusudur. İşte bu yüzden ki, derinliğine bir tahlile ihtiyaç göstermektedir.

Fakat olayların bu açıdan ele alınması bizi ayrıca, gelişmiş ve az gelişmiş ülkeler arasındaki işbirliği meselesine götürecektir. Bir ülkeden göç, taşıdığı özelliklerin bazılarında dolayı geri kalmış

(1) Burada, bu araştırmanın hazırlanmasında bize yardımları dokunan Sayın A. Philip ve A. Piatier'ye şükranlarımızı arz ederiz.

(2) A. Sauvy ve Cl. Moindrot: «Le Renversement du courant d'émigration séculaire» — Population Ocak - Mart 1962.

I — Considérations générales et perspectives pour l'ensemble Europe Méditerranéenne.

II — Application à l'Angleterre.

X. Lannes : «Les migrations des travailleurs au sein de la C. E. E.» — Informations sociales, Revue mensuelle de l'action sociale et de services sociaux, Şubat 1963.

ülkeler lehine dikkate değer bir yardım doğmasına yol açmakta, aynı zamanda halihazırda gelişmiş ülkelere faal işgücü akımını sağlanmaktadır. Gelişmiş ülkelere olan göçten bu ülkelerin elde ettiği karın ne olduğunu ve az gelişmiş ülkelere olan göçün, bu ülkeler lehine ne fayda sağladığını biraz daha kesin bir şekilde kendi kendimize sormamız gerekmektedir. Bu ise bir ölçü meselesi, her iki tarafın sağladığı menfaatlerin sayısal olarak değerlendirilmesidir. Neticede bizi milletlerarası işsizliğinin yeni bir şekline yönelecek olan işte bu meseledir.

Az gelişmiş ülkelere yardım şüphesiz bir zarurettir; fakat çeşitli şekilleri itina ile incelenmelidir. Zira adalet isteyen yeni milliyetçilik akımlarının çabuk kabaran gururu, tamamıyla bir ihsan niteliği taşıyan her harekete karşı olabilir. Aynı mesele, ayrı bir nitelikte ortaya çıkmış olmakla birlikte, yardım eden ülkeler, yani kalkınmış ülkeler bakımından da sözkonusudur. «Hibe İktisadı», kalkınmalarını daha önce tamamlamış milletlerin bu durumuyla her zaman reddetmedikleri bir kavramdır. Ancak, geleceğin hibecilerine karşılıklı menfaat açısından tanıtılması gerekmektedir. Bilinmektedir ki, yakın tarihlerde yapılan bir anket, Fransa'da kamu oyununun bütün olarak az gelişmiş ülkelere yardıma oldukça taraftar olduğunu - mütehassısların hayretleri önünde ortaya koydu. Bununla birlikte durum her yerde aynı değildir ve A. B. D. icra organının her sene yabancı ülkelere yardım için sarfettiği gayret, bazı çevrelerin itirazına maruz bulunmaktadır. Özgecilik itimlerinin artmasını dilemekle birlikte, karşılıklı menfaat üzerine kurulmuş yeni işbirliği imkânlarının hangi sahada ve hangi konuda belirebileceğini ortaya koymak bize faydasız görünmemektedir. İşte bu yüzden ki önce milletlerarası ve kıta aşırı göçlerin, özellikle Avrupa ile ilgili olanların kısa bir incelemesine girişeceğiz. Bu oluşumun kendine has yönlerini daha kesin bir şekilde ortaya koyduktan sonradır ki, göçten kimin yararlandığı sorusu sorulabilir. Anlaşılacağı üzere, ilgili ülkelere her birinin bu konuda belli bir menfaat elde ettiği gerçeğini hiçbir şekilde inkâr sözkonusu değildir. Fakat «adil fiat» yahut dağıtımla ilgili adalet gibi soyut kavramlara dönmek sözkonusu olmaksızın, şu temel sorun üzerine gelmiş olacağız: Her ülke-

(3) G. Leduc : «l'Aide internationale au développement» Rapport présenté au 2. congrès mondial de l'Association Internationale de Science Economique, Viyana 1962.

(4) F. Perroux : Le don, sa signification économique dans le capitalisme contemporain, l'Economie du XX. siècle Paris, P. U. F., 1961.

nin bu insan akımından, bu işçi akımından sağladığı karşılıklı menfaatların aralarındaki bölüşümü eşit midir?

I — Göçlerin Bugünkü Özellikleri:

Mesele şudur: Avrupa işgücü kıtlığı çekiyor... Bu mesele yeni değildir ama, bu zamana kadar böylesine açıklıkla ortaya çıkmamıştı. Mevcut duruma göre Roma Anlaşması'nın 48. maddesince öngörülen işçilerin serbestçe gidip gelmeleri, nisbeten uzak bir tarihte, 10. Ocak. 1970 de yürürlüğe girecekti. Zira, özellikle Fransa'daki bazı çevrelerde İtalyalı işsizlerin nüfus yoğunlukları az, zengin ülkelere yığılmasında büyük endişe duyulmaktaydı; fakat bu endişelerin yersizliği ortaya çıktı. 12. Haziran. 1961 tarihli 15 numaralı kararname kapıları açtığı halde, işçilerin serbestçe gidip gelmelerinde eskiye göre bir artma olmamış gibidir.

Avrupa içi göçlerin artması beklenmekteydi. Bu olmadı, yahut en azından tahmin edilen kapsama erişmedi. Tersine, Avrupa'ya göçle ilgili olarak daha net bir şekilde beliren, denizaşırı ülkelere olan işgücü talebidir. Böylece «yeni oluşumlarla göçlerin yeni görünüm kazandıran, yalnızca bir kıtaya (Bu kıta zamanında demografların kapsamını ölçtüğü eğilimlerin altüst oluşuna örnek teşkil eden dışarıya nüfus akımlarına sahne olmuş olan Avrupadır.) olan nüfus akımının genişliği değil, aynı zamanda 1954-1962 yıllarındaki bu nüfus alınmış kaynak teşkil eden yerlerdedir belirsiz değişmedir» (5). Bu oluşumun vücut bulduğu yerler, Ortak Pazar üyesi Avrupa ülkeleri olduğu kadar aynı zamanda Avrupa'nın diğer sınaî merkezleridir.

Ortak Pazar üyelerinin yalnız İtalya beşerî sermaye rezervi hüviyetini korumaktadır. 1954-1960 Yılları arasında 1.000.000 dan fazla İtalyan göç etmiştir. Fakat bunda bir yavaşlama olmuştur: 1956-1957 yıllarındaki 368,000 kişinin akımına karşılık, 1959-1960 yıllarında bu, artık 245.000 ve 1961 de 208.000 kişinin akımından ibaretir. Bu, geniş ölçüde millî gelirdeki yüksek artış oranından ileri gelmiştir. 1952 den 1961 e kadar gayrî safî millî hasıla (pazar fiatı ile hesaplanmış), Almanya'da % 82,8, Fransa'da % 46,2, arttığı halde, İtalya'da % 75 artmıştır. (6) Eğer 1958 yılı başlangıç kabul edilir-

(5) L. Gache: Les migrations de main-d'oeuvre en Europe, in Service-Direction, Ocak 1963, sayfa 58.

(6) Bulletin général de Statistiques (Office de statistique des communautés européennes) 1962, sayı 12, 8. tablo, sayfa 38.

se (7) artış daha da göz alıcı olmaktadır. Bu, bir aydaki ortalama işsiz sayısının 1954 de 1,959.000, 1960 ta 1.546000 ve 1962 de 1,162.000 (8) olduğu İtalya'da işsizliğin azalışını açıklar niteliklerdir. Geleceğe ait tahminler, İtalya'nın işgücü rezervi olma rolünün azalacağı teyid eder görünmektedir. Zira, Altılar'ı meydana getiren ülkelerde büyüme ile ilgili «Uri Guruba» raporuna göre, İtalya'da gayrisafî millî hasıla 1960 tan 1970 e kadar %76,6 lık bir artış gösterecektir. Bu, İtalyan plânlarına paralel olarak, dışarıda nüfus akımının 1972 ve 1975 yılları arasında yalnız ikinci derecede önemli bir mesele olacağını gösteriyor.

İtalya menşeli işgücündeki bu azalış başka imkânlarla karşılanmamaktadır. Şüphesizki Hollân işgücü gönderen bir ülkedir. Fakat, vatanlarını değiştiren Hollâandalılar, Avrupa'yı bırakıp genellikle beyaz ırkın yerleşme olduğu dominyonlara gitmişlerdir. (9) Sanuç olarak, Hollânda'da hükümetin, işgücü çekme politikası uygulamasına rağmen 1956 - 1957 ve 1959 - 1960 yıllarında işgücü kıtlığı ortaya çıktı. (10) Demek ki, Hollânda menşeli işgücünün, İtalya menşeli işgücünün yerini alması sözkonusu olamaz, hatâ binbirincisinin bir kısmını Avrupa'ya kanalize etmek mümkün olsa bile...

İşgücüne olan ihtiyaç çok önemli görünüyor. Şüphesiz Belçika'ya alan işgücü akımı Belçika'da ancak bazı sektörler (özellikle madencilik) bakımından etkili oldu ve bu ülkeden olduğu gibi bugün de sınır komşularıyla arasındaki nüfus hareketlerinden yararlanmakta devam etmektedir. (10) Lüksemburg'a olan işgücü akını faal nüfu-

(7) Bulletin général de statistique 1962, sayı 9, 5. tablo, sayfa 12. Yalnız sınaî istihlal genel indeksi ile ilgili istatistiklere göre (bina inşaatı, hububat sanayii, içki sanayii, tütün sanayii) 1958 esas alınmak üzere 1962 indeksi Almanya için 135, Fransa için 129, İtalya için 159 dur. Bulletin Général de Statistique 1963, sayı 3.

(8) Bulletin Général de Statistique 1963, sayı 3, sayfa 56 - 57. Aynı araştırmaya göre, İtalya'da işsizlik indeksi (erkekler ve kadınlar beraber) aşağıdaki şekilde hesaplanmıştır :

1958 :	100
1960 :	88
1961 :	80
1962 :	66

(9) Gache : Aynı makale, sayfa 58.

(10) X. Lannes, Les migrations de travailleurs entre les pays du Marché Commun Population, Ocak - Mart 1962.

(11) X. Lannes, aynı eser.

na göre önemliyse de, mutlak değer olarak dikkate değer bir yekûn teşkil etmemektedir. Ortak Pazar içinde işgücü talep eden ülkelerin en önemlileri Almanya ve Fransadır: Bunların işgücü talebi halihazırda kendilerine has görünüşler kazanmaktadır.

Almanya 1954 - 1960 yılları arasında 2.191.000 göçmen kabul etti. Fakat bu nüfusun büyük bir kısmını Doğu Almanyalılar teşkil etmekteydi. (11) Siyasî sebeplerin yarattığı bu nüfus hareketi hızla iktisadî bir göç haline dönüştü, Doğu Almanya menşei işgücününün, esasında genel olarak niteliği çok yüksekti. Onlar bakımından dil ve uygarlık ayrılığı meselesi ortaya çıkmıyordu; kaynaşmaları kolay ve Batı Almanya ekonomisi için çok yararlıydılar.

Berlin duvarının inşası, bu eski akının durmasına yolaçtı. Fakat bu, sonucun doğmasına sebep olan tek etken değildir. Eyilimde değişme aslında tedricî olarak daha önceden başlamıştı. Aşağıdaki tablo 1954 - 1960 dönemi sonunda beliren değişikliği göstermektedir:

Batı Almanya'ya	1954	1955	1956	1957	1958	1959	1960
Yekûn Göç (Bin olarak)	221,1	310,9	339,4	416,6	329	210	364
Yekûn Göç içindeki Alman Olmayanlar	-20,8	-5,7	-6,0	27,6	50,6	49,7	176,9

1960 yılından beri, yani Berlin'in kesin olarak ikiye bölünmesinden sonradır ki -1955 ten 1960 a kadar üç mislinden fazla bir artma göstermiş olan yabancı işgücüne müracaat edilmeye başlandı. Gönülmektedir ki, 1946 - 1958 yılları arasında istihdamdaki artışın % 1 i yabancılar tarafından işgal edilmişti ve faal işgücününün binde beşini yabancılar teşkil etmekteydi. Değişiklik 1959 dan itibaren başladı. O tarihte yabancılar istihdamdaki yıllık artışın % 5 ini ve faal nüfusun binde dokuzunu teşkil ediyordu. Oluşum, gittikçe daha belirgin hâle gelerek devam etti: 1961 de yabancılar faal nüfusun binde yirmisini teşkil etmektedir. (14)

(12) X. Lannes, aynı makale.

(13) H. M. Dreyer : l'Immigration de travailleurs étrangers dans la République Fédérale d'Allamagne. Revue Internationale du Travail, cilt 84, Temmuz - Aralık 1961.

(14) 30 Haizran 1962 de verilen resmî istatistiklere göre 503.500 kişi olan yabancı işçilerin 207.000 i İtalyan, 48.300 ü İspanyol, 44.500 ü Hollandalı, 40.600 ü de Yunanistanlıdır. «Migration News», sayı 6, Aralık 1961.

Kısacası, Doğu Almanya'dan gelişlerin sona ermesi, İtalyanların akınının sabit kalması, yahut azalma eğilimi göstermesiyle yeni akımların menşesinde temel değişmeler esasen müşahade edilmektedir. (15) Önce Ortak Pazarın yabancısıyken, sonra Ortak Pazar'a giren Doğu Almanyalı göçmenler hiçbir önem taşımamakta (16) ve hareket yakın bir zamanda duraklayacağına benzememektedir. Batı Almanya işgücü kıtlığı içindedir. (17)

Yakın tarihlere ait tahminler, oluşumun devamını teyid etmektedir. Öyle ki, 1963 yılı başında Almanya'daki yabancı işçilerin sayısı en azından 711.000 olarak saptanmıştır. Bunların çoğunluğu gene İtalyanlardır (277.000). Fakat toplam içinde, 80.000 Yunan, 1000.000 İspanyol, ve 20.000 Türk bulunmaktadır. (18) Göçlerin şekil ve menşe bakımından açıkça değişiklik gösterdiği ülke, kesin olarak söylenilebilir ki Almanyadır. Fakat işgücü ihtiyacı Almanyaya has değildir. Bu meyanda, içeriye göçlerin mutlak rakam olarak daha az olduğu (19), olayların benzer bir gerçeği ortaya koydukları Fransa zikredilebilir.

İki göç akını Fransa'yı beslemektedir: Birincisi, -uzun zaman Fransız kabul edilmiş, Kuzey Afrika'lı işgücü sözkonusu olduğundan güçlülükle hesaplanabilir. 1962 de 200.000 Cezayir'li işçinin Fransa'da çalıştığı tahmin edilmiştir. Kuzey Afrika menşeli bu akıma ek olarak, yakın özellikler taşıyan bir başka akım doğdu: Bu, özellikle Senegal'li zencilerin akımı idi ve 1963 yılı başlarında 35-40 bin kişiden ibaretti.

(15) L. Gache, aynı makale.

(16) «Toplam olarak yılın ilk üçte birinde gerek Batı Berlin'e ve gerekse Federal Almanya'ya 4554 kişi iltica etti. Bunlar arasında 2951 kişi, bugün Polonya idaresinde bulunan eski Alman topraklarından, 712 kişi Yugoslavya'dan, 421 kişi Romanya'dan gelmiştir.» Le Monde, 19 Nisan 1963.

Buna karşılık Ortak Pazar dışındaki işçilere müracaat 1962 de de devam etmektedir. Bu yılda (84.054 kişilik toplam içinde) Yunanistanlı göçmenler 49.532 kişiye ulaşmaktadır. Bu 1961 de, 31.107 kişidir (Toplam 58.837). Bu göç rakamlarının yalnız Batı Almanya'ya değil, iki Almanya'ya ait olduğunu söylemek doğru olur. (Kathimerini 3 Mart 1963).

(17) C. E. E. «Rapport sur le problèmes conjoncturels de main-d'oeuvre dans la Communauté en 1962».

(18) Conseil oecumenique des églises — «Les problèmes de travailleurs étrangers en Europe occidentale et la tâche de l'Eglise» — Mémoire d'introduction B. Ch. Sjollema Mayıs 1963.

(19) 1962 sonunda Fransa'daki yabancı işçilerin sayısının 1.400.000 den fazla olduğu tahmin edilmekteydi. (Cezayirliler dahil) — Bu göç, faal nüfusun % 2-3 oranında düşmesi beklenirken sabit kalmasını sağladı. Yabancı işgücü akını, çeşitli istihlal sektörlerinde en iyi strüktürel dengenin doğmasına imknâ hazırladı.

Avrupa dışı kaynaklara başvurulması, Almanya'da hemen ortaya çıkan özelliği kazanmadı. Fakat bu konuda bir hüküm vermeden, Fransa'ya yönelmiş nüfûs akımlarından ikincisini incelememiz gerekiyor. Devamlı yabancı işgücü akını (Kuzey Afrikalılar hariç) 1954 ten 1960 a kadar 385.000 kişiden fazla oldu ve İtalyanlar bu kitlenin yarısından fazlasını teşkil etmekteydiler. Fakat bu çok eski nüfûs akımı önemini kaybetmek eyilimi göstermektedir. Buna karşılık (21) 1956 dan beri İspanya menşeli nüfûs akınının toplam içindeki payı devamlı olarak arttı ve en önemli yeri kazanmak eyilimi gösterdi. Bu nüfûs akınıyla faal nüfûsa olan ilâve 1954 - 1960 yılları arasında 250.000 i aşmıştır. (22) Evrim, 1961 de de devam etmekteydi. Bu yıl içinde gelen (1960 daki 48.900 kişiye karşılık) 79.800 yabancı işçinin % 50 si İspanyol, % 30 u İtalyandır. 1962 de aynı eğilim kendini göstermekte devam etti. Zira, bu yıl boyunca Fransa'ya yerleşmek üzere gelenlerin 69.500 ü İspanyol, 21.500 ü İtalyandı (23) Portekizliler 1961 de 6716 ve ... 1954 te 440 kişi iken, 1962 de 12916 kişiye ulaştılar (24) Nihayet, Çalışma Bakanı M. GRANDVAL'ın beyanlarına göre Fransa'ya 1963 yılında, 58,000 İspanyol ve 25.000 i Portekizli olmak üzere 115.000 yabancı işçi sokulmuştur.

Bu akınların aynı şiddetle ortaya çıktığı kesin değildir. Şüphesiz, Fransız ekonomisinin yirmidört ayda 900.000 işçiyi emmiş olması, istihdam piyasasında duyulabilir bir yumuşama yaratmamıştır. Askerlik hizmeti süresinin kısaltılmasının ve köylerden şehirlere akının, serbest zamanların artmasından ve okula devam süresinin uzamasından doğan boşluğu kapatacağı da düşünülemez. Fakat, istihdam piyasasında bir yumuşama vucût bulsa bile nüfûs akımlarının buna paralel olarak duracağı kesin değildir. Siyah Afrika'dan nüfus akını bir zamandan beri düzene bağlanmıştır. Cezayirliler için aynı durum mevcut değildir. Bunlardan 1963 te 45.000 kişi gelmiştir. İspanyol ve Portekizlilere gelince, bunlar sınırı gizlice geçmekte ve durumlarını ancak güçlüklerle düzenlemektedirler.

(20) M. Legris : Quarante mille esclaves volontaires : Les travailleurs noirs en France, Le Monde, Şubat 1963.

(21) X. Lannes, aynı makale.

(22) Buna mevsimlik işçilerin sayısını da eklemek gerekir: 1962 de 109.800.

(23) A. Thelier : Le Monde 13 - 14 Ekim 1963.

(24) K. Chiristich : Ces portugais qui arrivent clandestinement en France, Le Monde 25 Mayıs 1963.

Demek ki Avrupa Ortak Pazarı üyesi altı ülke bakımından nüfus akınlarında, genel olarak, bir değişmeden söz etmek mümkün değildir. Fakat menşedeki bu değişmeler bazan daha kesin bir şekilde, diğer çeşitli sınaî merkezler içinde aynen ortaya çıkmıştır. A.B.D. ne Avrupa'dan nüfus akımı son buldu. (25) Zencilerin duyulabilir bir şekilde kuzey - doğuya kayması gibi ve Meksikalı işgücüne gittikçe büyüyen mevsimlik ihtiyaçtan doğan (yılda iki milyon kadar) yeni oluşumlar doğmaktadır. Aynı şekilde, İsveç, İspanyolları ve Portekizlileri davet etmektedir; Çekoslovakya Balkanlardaki peykleri nüfusça beslemektedir. Ancak, İsviçre ve İngiltere örnekleri üzerinde daha fazla durmak gerekir.

İngiltere'nin durumu şüphesiz en karakteristik olanlarından biridir. İnsan ihrac eden bir ülke iken, nüfus akın eden bir ülke halini aldı. Yani, insan mübadelesi yön değiştirdi, ayrıca bu nüfus akımını temelinden değişikliğe uğradı.

Şüphesiz, geleneksel nüfus akınları varolmakta devam ediyorlar. İngiltere'de (26) 700.000 İrlandalı'nın ikamet ettiği tahmin edilmiştir ve öyle görünüyor ki bu miktar son senelerde, günümüzde bir maksimuma ulaşacak şekilde, hızlanarak artmıştır. (27) Buna bir başka akını, 1961 de 300 - 350 bin kadar tahmin edilen Commonwealth (Avustralya, Yeni Zelanda, Kanada, Güney Amerika) ülkelerinden gelen beyazların akımını eklemek gerekir (28) Ama bunlar çok hareketli bir caima teşkil etmektedir. (Her yıl İngiltere'ye 50.000 tanesi gelmekte ve aşağı yukarı o kadar da İngiltere'yi terketmektedir.) Mamafih, beyaz Commonwealth ülkeleri ile Birleşik Krallık arasındaki insan mübadelesi nisbî değer bakımından olduğu gibi, mutlak rakam olarak ta bariz bir şekilde değişmiştir. Zira, Britanya dışından gelen beyaz toplulukların önemi, kayda değer hale gelmiştir. Genel olarak «diğer yabancılar» diyebileceğimiz kitlenin içinde 100.000 Polonyalı, 60.000 İtalyan ve 40.000 Alman bulunmaktadır.

Eğer beyaz ırktan olmayanların göçü nazara alınırsa, geleneksel akınların yönünde ve bünyesinde meydana gelen değişmenin çok

(25) Gache, aynı makale.

(26) Moindrot, aynı makale: Büyük Britanya ile ilgili olarak verilmiş bütün rakamlar 1961 yılına aittir. Ama itina ile tefsir edilmeleri gerekir. Zira, 1961 yılındaki milliyet itibariyle sayımın sonuçları henüz bilinmemektedir.

(27) Gache, aynı makale.

(28) A. Sauvy, aynı makale.

daha belirgin olduğu görülür. Commonwealth ülkeleri vatandaşlarının Birleşik Krallığa serbest giriş hakkı olduğundan kesin rakamları elde etmeğe imkân yoktur. Aynı yıla ait tahminlerdeki ayrılıklara rağmen (29), evrim gözcüdü ve günümüze ait bütün tahminler kitlelerin önem sıraları bakımından şu şekilde özetlenebilecek son derece dikkate değer bir değişme göstermektedir: beyaz ırktan olmayanların sayısı on yılda on misli artmıştır. 1962 de Sayıları 500.000 idi ve bu toplam nüfusun % 1 ini teşkil etmekteydi. (30) Aynı araştırmaya göre Asyalılar 100.000 civarında, Antilliler 250-300 bin, siyah Afrikalılar 20-40 bin kişidir. Bu son miktar aşağı yukarı Fransada'ki kadar gibidir. (31) Oluşum hızla artarak devametmekte, 1961 de 20.000 Hintlinin ve 20.000 Pakistanlıının göçü kaydedilmekteydi. Aynı yıl göç eden Antillililerin miktarı 70.000 e ulaşmaktaydı. Yalnız bu miktar, o yılki İrlandalı akınından fazla idi. Toplam olarak İngiltere'ye beyaz ırktan olmayan kolonilerden gelen nüfûs, 1961 de gelen genel nüfûsun (32) yarısını teşkil etmekteydi.

Yakın tarihlerdeki araştırmaların, yatırımların çokluğundan ve işgücü bakımından bir açık başlangıcı mevcut olduğundan, ekonomisinin bir enflasyon öncesi devre yaşadığına işaret ettikleri İsviçre ile ilgili olarak ta benzer bir oluşum ortaya çıkmıştır. Bununla birlikte, İsviçre ekonomisine yabancı işgücünün katkısı, son zamanlara ait elde mevcut olan teferruatlı istatistiklerle açıklık kazanmıştır. 1960 Yılında Ağustos aypından itibaren 300-350 bin kadarı mevsimlik olmak üzere resmen 435.000 yabancı istihdam edilmektedir ki bunların tamamı faal nüfûsun % 14 ilâ % 16 sını

(29) Belediyeler Odasında 5 Aralık 1958 de resmî bir açıklama yapılmıştır, fakat diğer tahminler Banton tarafından yapılmıştır. White an coloured 1959, sayfa 159. Bayan J. Henderson tarafından da işlenmişlerdir. Sayfa 49, Coloured immigrants in Britain. J. A. G. Griffith - J. Henderson, M. Osborne, H. M. Long, Londra 1960 (Institute of the race relation Oxford University Press) 1 Ocak 1959 da beyaz ırktan olmayanların sayısı 167.000 - 210.000 arasında tahmin edilmekteydi.

(30) Moindrot, aynı makale.

(31) M. Legris, aynı makale.

(32) Bu, politikada gerçek bir değişmeyi müjdeleyen Kasım 1961 tarihli kanunun oylamasını izah eder. Uzun zamandanberi sıkı bir şekilde kontrol edilen ve yabancıların göçü ile ilgili olmayan bu kanun, hükûmete, beş yıl için, kolonilerde doğmuş olanların ve Commonwealth'e dahil ülkelerin ve İrlanda Cumhuriyeti vatandaşlarının girişini kontrol yetkisini verir. Bu kanun Temmuz 1962 de yürürlüğe girmiş ve «Commonwealth Immigration Act» Kanunu ile kabul edilmiş olanların sayısı 1962 sonunda 180.000 i bulmuştur.

teşkil etmektedir. 110.000 yabancı, bina inşaatında çalışmaktaydı ve onlar olmasaydı bu son senelerdeki inşaatların yarısından fazlasının tamamlanması mümkün olmayacaktı. Ayrıca Metalürji sanayiinde 66.000, otelcilik işlerinde 62.000 yabancı işçi vardır. Böylece, İsviçre'de büyük önem taşıyan otelcilik sanayiindeki personelin % 60 ını teşkil etmişlerdir.

Evrimin devamı bu oluşumu kuvvetlendirdi. İsviçre'de istihdam edilen işgücünün % 20 si yabancı idi (35) ve bunların sayısının 630.000 olduğu hesaplanmıştı. (36) 1963 ün başlarında işçilerin üçte birinin yabancı olduğu tahmin edilmişti (37). Kontrola tâbi işçilerin sayısı 750,000 kadardı. Bazı sanayi dallarında yabancı işçilerin oranı % 50 nin üstünde idi.

İtalyanlar öteden beri, sayıca en fazla olanlardır. Nitekim 1960 Ağustosunda yapılan sayıma göre 435.000 kişi olan yabancı işçilerin 300.000 i İtalyandır. (38) Almanlar 72.000 kişi ile onları çok geriden takip etmektedirler. Fakat bu nüfus akınını her yıl azalmaktadır ve bunun birçok sebebi vardır. Herşeyden önce dışarıya nüfus çıkmasını önleyen bir unsur olarak Kuzy İtalya'nın kalkınması; Ayrıca caima dahilinde çalışanların serbestçe gidip gelmesini öngören Ortak Pazarın varlığı ve nihayet, ailelerin yerleşmesine yardım eden Batı Almanya'nın İtalya menşeli işgücüne müracaatı... İsviçre politikası ise, resmen, ailelerin işçilerle birlikte ikametine karşı bir durumdadır. (39)

Bu ciddî işgücü kıtlığı karşısında, birçok tedbirler alınmıştır. Bir yandan merkezi otoriteler, kanton idarelerini politikalarını değiştirmeye ve İtalyanların aileleri ile birlikte gelmelerine müsaade etmeye ikna için gayret sarfetmekte (Fakat kanton idareleri bu konuda bağımsızdırlar ve durumlarını değiştirmemek eğiliminde-

(33) E. Wiskemann: Too many foreigners in Switzerland. World Today cilt 17, sayı 8, 1961.

(34) Seelisch - Geistige Betreuung ausländischer Arbeitskräfte, Schweizerische Zeitschrift für Gemeinnützigkeit, Nisan, Mayıs 1961, sayfa 71 - 101.

(35) E. Wiskemann, aynı makale.

(36) Gache, aynı makale.

(37) İsviçre Konfederasyonu Başkanı M. Willy Spuehler'in beyanatı. Le Monde 25 Nisan 1963.

(38) Migration to and from Switzerland 1959 ve 1960. Industry and Labour İLO, Cenevre 1961, cilt XXVI, sayı 10, sayfa 369 - 374.

(39) E. Wiskemann, aynı makale.

dirler.) Diğer taraftan, 2. Mart. 1961 tarihinde İspanyol Hükümeti ile nüfûs akınlarını artırmak için bir anlaşma imzalandı. (40) Bu, nüfûs akınlarındaki değişikliği sağlayıcı müdahelenin bir özelliğidir. (41)

Böylece oluşum açıkça kendini gösterdi. Avrupa bütünü ile bir işgücü çekim merkezi halini aldı. İktisadî genişlemenin sonucu olarak, (42) nitelik kazanan ve yerli işçilerin bıraktıkları ölçüde, niteliği olmayan bazı işler için işgücü ihtiyacı belirdi. Aynı zamanda, metopolle eski koloniler arasındaki bağların devam etmesi bazı nüfûs akınlarını lehte etkileyen bir unsur oldu. Meselenin bir diğer vechesi olarak, işgücü ihtiyacının az gelişmiş ülkelere gelen nüfûs akınıyla tatmin edilmesi sonucu doğdu. Bu ülkelerin bir kısmı Akdeniz havzası çevresinde yer alan ülkelerdir : İspanya, Portekiz, Yunanistan, Türkiye, Cezayir. Bir kısmı coğrafî bakımdan daha uzaktadır. Siyah Afrika, Antiller, ve hattâ Asya. Yani, fakir ülkelere zengin ülkelere, az gelişmiş ülkelere gelişmiş ülkelere bir nüfûs akını sözkonusudur.

Oluşumun önemi bilindikten sonra, geriye bunun devamlı olup olmayacağı meselesi kalıyor. Burada nazik bir meseleyle karşı karşıyayız. Şöyle ki, demografik alanda ön tahminler oldukça basit olduğu halde, salt iktisadî alanda durum aynı değildir. Meselâ, göç kotalarındaki bir azalma ciddi bir ekonomik kriz yaratabilir. Fakat bunun hiç böyle olmayacağı da tasavvur edilebilir. Tersine olarak, nüfûs akınlarının dahilî sayılabilecek sebeplerle frenlenmesi mümkündür. Bu yüzdendir ki, Cezayir'den çıkarılanların dönüşündeki dalga, Fransa'da istihdam alanında bazı meselelere sebep oldu. Görülüyor ki, burada sözkonusu olan kısa vade meseleleridir. Önemli olan, oniki, onbeş yıl kadar uzun bir devre zarfında olup bitecekleri bilmektir. Yapılmış bütün ön tahminler, (43) normal evrimin

(40) Agreement between Switzerland and Spain in the engagement of Spanish Workers for employment in Switzerland International Labour Review ILO Cenevre Mart 1962, cilt LXXXV, sayı 3.

(41) E. Wiskemann, aynı makale, ayrıca Perspective 7/3/1964 bkz.

(42) İngiltere'nin durumu özellik taşır.

(43) Bu konuda bkz: H. Blanpain, Evolution de la population active de la C. E. E. Informations statistiques des Communautés européennes (Brüksel), sayı 3, Temmuz - Eylül 1961.

L'évolution démographique de 1956 à 1976 en Europe occidentale et aux Etats-Unis O. E. C. E. Ağustos 1961.

Prévisions démographiques et besoins futurs de main-d'oeuvre. Revue Internationale du Travail, Nisan 1961.

Ayrıca bkz. A. Sauvy ve Moindrot, aynı makaleler.

devamı halinde Batı Avrupa ülkelerinin çoğunluğunda faal nüfusun azalacağını ifadede uyuşmaktadır. Bunun sonucu olarak eğer kuvvetli bir nüfus akını faal olanların sayısını artırmazsa faal nüfusun yükü artacaktır. (Bu aynı zamanda, çalışma süresinin kısaltılmasının kaçınılmazlığı oranında olacaktır.) Bu nüfus akını, ayrıca iktisadî genişlemenin yarattığı şartlarda da bir düzelme yaratacaktır.

Yani, demek ki, işgücü ihtiyacı gelecek yıllarda da kendini göstermekte devam edeceğe benziyor. Şüphesiz niteliği olan işçilere ihtiyaç olacaktır. Fakat, gelen nüfus, geçmişte olduğu gibi muhtemelen iki çeşit işe yönelme eğiliminde olacaktır. Bir taraftan birinci sektördeki işler (ziraat, istihraç sanayii); diğer taraftan, ikinci sektördeki işler, yani gene önemli bir nitelik gerektirmeyen işler. Bu son dumum yukarıda görülen İsviçre'deki otelcilik (44) sanayiinde mevcuttur. Cezayir'lilerin ve İtalyanların sayıca çok oldukları Fransa'daki bina inşaat işlerinde de durum budur. Aynı oluşum, dışardan gelen nüfusun sanayideki işlerden çok kamu hizmeti işlerini (demiryolu, âmme nakliyeciliği, bayındırlık, hastahane hizmetleri, yol yapımı ve korunması) işgal etikleri (45) İngiltere'de görülür.

Demek ki, Avrupada ihtiyaç işgücüne muhtemelen devam edecektir. Ekonominin büyüme oranında bir düşüş görülmesi istenmedikçe, serbest zamanların artması, çalışma sürelerinin kısaltılması bazı kısaltılması bazı meseleler yarattığı ölçüde bu böyle olacaktır. Yakın tarihlerin bu oluşumları yeni meseleler doğurmaktadır ve şimdi onların incelenmesine sıra gelmiştir. Zira, bu nüfus akını bir değişimdir. Mesele bu değişimden kimin yararlandığını bilmektir.

II — Bu Göçten Kim Yararlanır ?

Bu soruyu sormak, bu meseleyi vazetmek, esnasında bir bakıma «moral» bir meseleyi vazetmektir. Bu değişimdeki ebedî meseleye «adil fiat» meselesine gelmektedir. Burada bir istihlal faktörünün bir ülkeden bir başka ülkeye gitmesi sözkonusu olduğundan, bir parça özel bir değişim mevcuttur. Yani, anlaşmış iki fert arasında değil, iki ekonomi arasında mübadele vardır. Üzerine eğilmek istenilen mesele, bu yeni tip mübadelede adillik veya gayrî adillik

(44) Wiskemann, aynı makale.

(45) Moindrot, aynı makale.

meselesidir. Bunun için neyin adil, neyin fiilî olduğunu tayine teşebbüs edilmeyecektir. Fakat, bunun tersi yola başvurulacaktır. Yani, önce bu mübadelenin ilgili iki ekonomi üzerindeki, (göçmen gönderen ve bunların gittikleri ülke) etkilerini çalışılacak, ancak bundan sonradır ki her iki ekonominin elde ettiklerini inceliyerek, her iki ekonomiye düşen kârı tayin etmek suretiyle, bu karşılıklı kârların mukayesesine girişilecektir.

Demek ki, önceden girişilmesi gereken nüfûs hareketinden sağlanan karşılıklı menfaatlerin sayısal olarak değerlendirilmesi tahlili ve belki teşebbüsüdür. İlk bakışta olayların basit ve hizmetin karşılıklı görüleceği açıktır: Nüfûs akını, gelişmiş ülkenin eksikliğini duyduğu bu istihsal faktöründen istifadesini sağlamak suretiyle yararına olmaktadır. Ekonominin genel olarak genişleme oranını sağlamasına imkân veren budur. Geri kalmış ekonomi bakımından fayda daha açıktır ve ayrıca iki yönlüdür. Filhakika ora insanı müstahsil olmaktan çok bir müstehliklidir. Yani, bir insanın ayrıldığı her hal, memleketin kaynaklarından beslenen faydasız bir ağzın eksilmesi demektir. Eğer ayrılan bir aile ise, fayda daha da açıktır. Zira, bu halde gidenler salt müstehliklerdir. Fakat bu faydanın bir çeşitidir. İhmal edilmemesi gereken bir ikincisi daha vardır. Bu dışardaki işçilerin biriktirdikleri paraları anavatanlarında kalan ailelerine göndermesidir. Böylece ilk bakışta, ekonomilerden herbiri bu mübadelede bir menfaat bulmaktadır. Fakat bu menfaatlerin önemini sayısal olarak değerlendirmeye girişerek tahlile koyulmak gerekiyor.

Az gelişmiş ülke için yapılacak hesap oldukça kolaydır. Görüldüğü gibi, bir taraftan göçmenin eski yerindeki istihlâkinin ortadan kalkışı durumu net bir fayda halinde ortaya çıkmaktadır. Millî gelirle ilgili (adam başına ortalama) çok noksan bazı istatistiklerden hareket ederek, bunun kaba bir şekilde hesaplanması oldukça kolaydır. Meselâ, her Cezayir'li göçmen, çok azda olsa, kendi istihlâgini terkettiği topluma bırakmaktadır. Bu durumda, toplumun lehine ortaya çıkan tasarrufun miktarını kabaca hesaplamak için bu rakamı göçmenlerin sayısı ile çarpmak lüzumdur. Diğer taraftan, göçmenlerin biriktirdikleri fonların ülkelerine gönderilmesini hesaba katmak lüzumdur. Fransa'da yapılmış anketler bu göndermelerin oldukça önemli olabileceğini göstermiştir. (46) Bu nisbet göçmen ücretinin % 15 ilâ 25 ini temsil edebileceğini göstermiştir Global

(46) A. Michel: Les algériens en France, 1956.

hesaplamaların yapılması oldukça zordur ama, buna büyüklüklerin dizilişi ilgi çekicidir. Böylelikle, Fransa ve Cezayir arasındaki biriktirilmiş fonların hareketleriyle ilgili olarak aşağıdaki rakamlar hesaplanmıştır (47):

1953	28,2 milyar eski frank
1956	35 » » »
1960	70 » » » (tahmin)

Demek ki, bu göndermeler, çok önemlidir: Yunanistanla (48) ilgili olarak rakamlar aynı şekilde gözalcidir: Prof. Agapitidis'in 1950 - 1959 devresiyle ilgili incelemesine göre, 118,114 göçmen, toplam olarak 493.515,000 dolar karşılığı göndermiştir. Göndermelerin yıllık miktarlarındaki artış ilgi çekicidir. Öyle ki, bu miktar 1951 de 16 milyonken, 1959 da 88 milyona ulaşmıştır. Bunun artışı hâlâ devam etmektedir. (48) «1962 de Ocak ayından Ağustos ayına kadar Yunan göçmenlerin toplam göndermeleri, 1961 de aynı aylar zarfındaki 73 milyona karşılık 93 milyon dolara ulaşmıştır.» (49)

Aynı araştırmaya göre, dışarıya çıkmış işçilerin gönderdikleri fonların Yunanistan'ın muvazenesinde görünmeyen kalemlerin % 35 ini teşkil etmektedir. Bu miktar, denizcilik yahut turizmle sağlanandan daha yüksektir

İtalya bakımından, 1946 dan 1957 e kadar, resmen tahakkuk etmiş tasarruf transferleri 1,200 milyon dolar civarında idi. Bu yekûn İtalya'nın ithalâtının ortalama olarak aşağı yukarı % 5 ini karşıladı. (50) Ve ticaret muvazenesi açığının yedide birini kapattı.

Az gelişmiş ülkelerin kendi vatandaşlarının göçünden sağladığı faydanın ne olduğunu kesin olarak tayin etmek güçse de, hiç değilse bunun bazı veçhelerini göstermek mümkündür. Burada eklenebilecek bir husus yurt dışına çıkanların sanayileşmiş bir dünya ile irtibat kurmalarıdır. (Onların iktisadî hesap alışkanlığını ve duygusunu kazanmalarını bu sağlayacaktır.) Bir diğer hususa ta, çalışmak için gelenlerin meslekî nitelik kazanmalarıdır. Fakat bir

(47) «Importance des algériens parmi nous» Combat, 1961.

(48) Professeur S. Agapitidis: «Emigration from Greece». Migration ICEM, Cenevre, S. M. G. I. cilt 1, sayı 1, sayfa 53 - 60.

(49) Continued rise in remittances from Greek abroad, Atina, News Agency, 24 Kasım 1962, sayı 275.

(50) B. I. T. Les migrations internationales, 1945 - 1957, sayfa 411, Cenevre 1959,

yandan bu sayısal olarak güçlkle ifade edilir ve diğer taraftan bunun sonuçlarından bazıları göçün sonucu olarak lehte olduğu kadar aleyhte de kaydedilebilir: Gerçekten, göçmenin anavatanına dönmesi halinde bağlı olduğu yapı ve toplumdaki kopması, Müstakbel iktisadî ekonomi kalkınmaya fren teşkil edebilirler. (51) Göçedilen ülke bakımından, yani gelişkin ekonomi bakımından, göçten sağlanan menfaatin hesabı daha da zordur. Herşeyden önce göçmen işçi akınının doğmasına imkân verdiği ek üretim değerinin ne olduğunu tayin etmek gerekir. Ücret ve marjinal müstahsiliyet arasındaki ilgi konusunda mevcut ihtilâftan uzak kalarak ve yabancı işçilere uygulanan farklılaştırmalara değinmeksizin bir yabancı işçinin istihdamından doğan istihsalin değerinin en azından ona ödenen miktarların yekûnuna eşit olduğu ileri sürülebilir. Fakat bu müşahede tahlilimizi geliştirmeye tamamen elvermemektedir.

— Biryandan, bir yabancı işçinin istihdamı için gerekli istihdam şartını tariflemektedir. Toplumun yararına yahut, sadece teşebbüs yararına beliren menfaate yahut faydaya hiç değinilmemektedir. Bunun için istihdam miktarındaki artışın ödenilen ücretler yekûnu ile mukayese edilmesi gerekir. Bu, istihsale gayrisafi bir katkı olarak tanımlanan bir istihdam şartından bu ilâve istihalden doğan net menfaatin hesabına geçişe imkân verir.

— Diğer yandan bu bile yetersizdir. Zira, sözkonusu olan yalnızca direkt müstahsil bir katkının meydana getirdiği bazı menfaatlardır. Yahut, yabancı işçilerin girişinin, nitelikleri çok yüksek te olsa (Doğu Almanya'dan gelen işçilerin durumu böyle idi) veya bu işçiler biraz nitelikli olsalar ve işin ağırlığı ve mesleğe bağlılık tehlikeleri çokluğu dolayısıyla işgücü eksikliği olan bir sektöre (meselâ madenler, bina inşaatı, ziraat, otelcilik) yönelseler bile dolaylı olarak müstahsil etkileri olur.

Gelişmiş ülke bakımından içeriye nüfûs akınından doğan faydanın hesabındaki güçlükler, demek oluyor ki, dikkate değer bir

(51) Diğer taraftan, geri kalmış ülke bakımından göçün yarattığı muhtemel kayıp meselesi ortaya atılabilir. İlk olarak, göçmen belli bir niteliği sahip olabilir ve bu durumda onun ayrılışı bir istihsal azalışı yahut millî produktivitenin azalışını teşkil eder. Bununla beraber ikinci bir oluşum daha önemli görülüyor. Göç genellikle, aileler ve bazan bölgeler halinde olur. Sonuç olarak bazı mahaller en dinamik elemanlarından mahrum kalırlar ve sadece gönderilen fonlarla yaşarlar. Burada rantıye köylerin ve rantıye bölgelerin ortaya çıkışını görüyoruz. Geri kalmış ülkenin bütününün kalkınmasına yönelindiği hallerde ciddi meseleler doğurması kaçınılmaz olan budur.

tarzda belirlemede ve öyle görünüyor ki bu teşebbüsten vazgeçmek gerekmektedir.

Bununla birlikte bu teşebbüs faydasız oldu denilemez. Nüfus akınından yalnızca teşebbüsün sağladığı faydayı, menfaati değil aynı zamanda toplumun tümüne olan katkının incelenmesinin gerekliliği görüldü. Demek oluyor ki, bu açıdan bakıldığında gelişmiş ülkelerin nüfus akınından büyük faydalar sağladığı tahmin edilebilir. Biraz şematize ederek diyebiliriz ki, nüfus akınları konusunda takip edilen (veya maruz kalınan) halihazır politika çerçevesinde, az gelişmiş ülkeler gelişmiş ülkelere kendilerine sonradan iade edilmek üzere sermaye göndermektedirler.

Bu ifade tarzında bir çelişme yoktur. «İnsanın değeri Petty'den Lotka'ya kadar sayısız müellifler tarafından ele alınmıştır ve hattâ Stalin'e atfen oldukça uzlaştırıcı olan şu cümle sık sık zikredilir: İnsan, sermayelerin en değerlisi» (52). Her insan gerçekten belli bir sermaye teşkil eder. Görüleceği üzere az gelişmiş bir ülkede maliyet yönünden olduğu gibi faydalılık yönünden de bu değer çok düşük olduğu halde gelişmiş bir ekonomide durum aynı değildir.

İlk bakışta, bir istihşâl faktörüne atfedilen değer maruz kaldığı böylesine bir değişimin bir sınırın geçilmesiyle hasıl olması gariptir. Ve bu ayrıca bu değeri ihmâl yönünde ortaya çıkan bir eğilimin de sebebini izah eder. Demek ki, nüfus akını sayesinde gelişmiş ülke bir iktisadî fayda sağlamaktadır. Bunun sebebi bir istihşâl faktörünü karşılığını ödemediğinden ithâl etmiş olmasıdır. (53) Onun ne teşekkülüne katkıda bulunmuştur, ne de bu faktörün bir amortismanı olacaktır. Dışardan gelmiş işçiye ödenen ücret bir anlamda bu sermayenin faizini yaratan yegâne unsur olarak kabul edilebilir. Amortismanın ise burada yeri olmamaktadır.

Gözden kaçmış olan bu hususlar bir ekonomide birinci derecede şartların doğmasına yol açmaktadır. Daha belirli bir ifade ile bunlar gelişmiş ülkeler bakımından çok önemli olan bir kâr kaynağının temelinde yatmaktadır. (54)

(52) A. Sauvy, *Théorie générale de la population*. Cilt 1, Paris 1956, sayfa 312, *Revue International des Sciences Sociales*. Beşerî sermaye kavramı hakkında bk: sayı 4, 1962.

(53) Anlaşılacağı gibi, müteşebbis işçiye bir ücret vermekle bu istihşâl faktörünün kullanım bedelini ödemektedir. Fakat göçmen kabul eden ülke (esaret kaldırıldığına göre...) işçilerin ithalinden dolayı bir ödemede bulunmamaktadır.

(54) Marshall plânının uygulamasında İtalyan İktisatçısı C. Giny'nin İtalyalı işçile-

Şimdi bu insan kavramını sermaye olarak kesinlikle belirtmek gerekiyor. Fakat daha önce çeşitli soruların cevap bulması yerinde olur. Herşeyden önce hesabın nereye göre yapılacağı meselesi vardır. Zira, açıktır ki, bir ferdin yetiştirilmesi, az gelişmiş bir ülkeye nazaran gelişmiş bir ülkede daha pahalıya mal olur. Yani mesele, bir istihşâl faktörünün değerinin nasıl hesaplanacağını bilmek oluyor. Eğer elde edilmek istenen reel maliyeti ise, bilindiği gibi, az gelişmiş ülkeye ait bir tahmine başvurmak gerekir. Fakat burada bizi ilgilendiren gelişmiş ülkenin bu nüfûs hareketinden sağladığı fayda yani, iktisadî faydadır. Bu yüzden hesaplama bir gelişmiş ekonomi çerçevesinde yapılmalıdır. Bununla birlikte daha önce halledilmesi gereken bir ikinci mesele vardır: bu hesaplarının çeşitleri meselesi ... Prof. A. Sauvy'î (55) izleyerek ve insanın iktisadî değeri konusunda yapılmış tahlilin bütünlüğüne el sürmeden, iki şeyi birbirinden ayırdetmek gerekir.

a) Bir insanın doğumundan müstahsil yaşına kadar «mutlak gelirinin maliyeti».

b) Müstahsil yaşa ulaşmadan ölen çocukların maliyeti. Genel maliyeti elde etmek için bunun hayattakilerin maliyetleri üzerine dağıtılarak zammedilmesi gerekir. Geri kalmış ülkelerde bu zamdan ileri gelen artış bariz bir şekilde fazla olduğu halde (zira çocuk yaştakilerin ölüm nisbeti bu ülkelerde gelişmiş ülkelere kıyasla yüksektir) bu zam gelişmiş ülkelerde çok daha düşüktür. Prof. A. Sauvy'nin hesapları Mortara'nın hesapları gibi (57) gelişmiş ülkelerde % 1 oranında bir zam olduğunu ortaay koymaktadır. Bu ih-mâl edilebilecek bir orandır.

Yani, ortada duran mesele bir insanın doğumundan istihşâle katılabilecek yaşa gelinceye kadarki «gelir fiyatının» tahminidir.

Bu konuda, şimdiye kadar sayısız çalışmalar, birçok incelemeler yapılmıştır. Fakat, anlaşılacağı üzere, onların kullanılma im-

rin göçünün Amerikan Ekonomisi için teşkil ettiği (ve teşkil etmekte devam ettiği) faydaya işaret ettiğini Sayın Prof. Piatier bize anlatmak lûtfunda bulundular.

(55) Aynı eser, sayfa 312.

(56) Bu konuda zengin bir bibliyografya vardır. A. Piatier, Equilibre entre développement économique et développement social. Sayfa 174 - 175, A. Sauvy, Théorie générale de la population, cilt 1, sayfa 312.

(57) G. Mortara: «O Custo de produção do homem adulto e su variação en relação a mortalidade» (Estudos brasileiros de demografia), Ekim 1946.

kânları meselesi, bu araştırmayı ilgilendirmeyen bir görümün içinde karşımıza çıkmaktadır. Bunun için demek ki ilk önce insanın mutlak maliyeti ile ilgili olarak yapılmış tanımlamaları hatırlamamız gerekmektedir. Ancak bundan sonradır ki, onun muhtemel kullanımına yönelmesi mümkün olabilir. Bu hesaplamanın yapılması için çeşitli yollar ileri sürülmüştür.

— Önce, insanın maliyeti asgarî yaşama şartının dar anlamında ele alınır. Bu durumda yalnızca fizyolojik ihtiyaçların tatmini ve mesleki yetişmesi için gerekli masraflar hesaba katılmaktadır. İnsana basit bir istihsal makinası gibi bakılmaktadır (58).

— Belli bir kategorinin fiilî maliyeti yani ailenin kendi ihtiyaçlarını karşılayan masraflarının bir kısmı tayin edilebilir.

— Nihayet, sonuncu hipotez, yeni bir çocuğun doğumu ile ailenin hayat seviyesinde bir azalma olmaması için gerekli ilâve gelirin miktarı tayin cihetine gidilir.

Çok şematik olarak denilebilir ki, bütün bu tanımlar, sosyal kategorisine bağlı olarak işçinin ortalama maliyetini hesaplamaya elvermektedir. Fakat göçlerin bugünkü özellikleri nazara alınırsa toplum içinde en az gelir seviyesinde olan işçinin «gelir fiatını» çıkarmak, toplumuna bakım, mesleki yetişme, bir kelimeyle kollektif hizmetler bakımından ucuza mal olmuş olaninkine nazaran daha ilgi çekici olacaktır. Bu açıdan bakılınca, sonuncu tanım kesin olarak uygun düşmemektedir. Buna mukabil, en düşük gelir seviyesindeki meslekî - sosyal guruba dahil ailedeki çocuğun fiilî maliyetini tahmin edebilmek şartıyla ikincisi kullanılabilir. Her ne kadar meslekî yetişme ile ilgili masrafların kısmen hesap dışı bırakılması gerekiyorsa da, birinci tanımın kullanılması da tercihe uygundur. (60) Fakat, bizi yöneltecek olan, özellikle yerleşebilecek işlerdir. Bunlara da genellikle, ikinci tanım esas olmaktadır.

Dublin ve Lotka, 1935 - 1936 da 18 yaşındaki bir çocuğun toplam maliyetini iki aile kategorisi bakımından hesaplamışlardır. (61)

(58) A. Sauvy, aynı eser, sayfa 321.

(59) Birinci bölüme bkz.

(60) Yalnız bir kısmı, zira bugünkü bünye içinde fertlerin önemli bir kısmının her çeşit formasyondan mahrum kalması söz konusu değildir. Bu formasyonun iyi olmaması, fena dağıtılması, fena kullanılması başka bir meseledir.

(61) The money value of a man, sayfa 55,

Maliyet, 1935 - 1936 da orta gelirler (2500 Dolar) bakımından 7.766 dolara ve en yüksek gelirliler (5.000 - 10.000 Dolar) bakımından 16.337 dolara ulaşmaktadır. Buna ölen çocukların sebep olduğu kaybı (% 1,3 olarak tahmin edilmektedir.) ve millî eğitimin maliyeti eklenecek olursa, en düşük gelirliler bakımından 33.200 frank (1914 yılı değeri ile) elde olunmaktadır. Bu ne gebelik masraflarını, ne annenin çalışmalarında meydana gelen kaybı, ne de gebelik masraflarını, ne annenin çalışmalarında meydana gelen kaybı, ne de eğitim dışındaki kamu masraflarını (sağlık, sosyal yardım v.s.) kapsamamaktadır.

Bu hesap, öte yandan Prof. A. Sauvy (63) tarafından mübalağalı bulunmuş ve buna karşılık Malingnac (64) tarafından verilen rakamlar ileri sürülmüştür: Elde edilen sonuçlar, (1.530.000, 1.860.000 Frs veya 1914 yılın frankı olarak 11.700 - 14.200) Lotkaninkilere göre çok düşüktür ve ele alınan devre bakımından çok yüksektirler. Nihayet, Birleşik Krallıkta, nüfusla ilgili Kraliyet (65) Komisyonu, 18 yıllık bir ömür için, 7700 Frs değerini maliyet olarak tahmin etti.

Bu çeşitli tahminler arasında ortaya çıkan dikkate değer değişiklikler, istihşâl seviyesindeki, hayat tarzındaki bazı hallerde de görüldüğü gibi, tanımlamalardaki farklılıklara bağlanabilir. Ayrıca, değerice yapılmış bu tahminler az şey söylemekte, az şey ifade etmektedir. Bu yüzden insanın yetişme maliyetini çalışma yılı olarak izaha girişilecek ve ergin kişinin istihşalinin değeri ile mukayesesi yapılacaktır.

Aile bütçeleri ile ilgili olarak yapılmış araştırmalar oldukça kesin ifadelidir. 1950 de Asgarî Geçim Seviyesi Komisyonu ortalama olarak çocuğun ihtiyaçlarının ergin kişininkine oranının % 46 sı olduğunu tahmin etti.

Malignc'in yukarıda zikredilen çalışmalarında ortaya çıkan rakamlar çok farklıdır. Çocukla ergin şahsın ihtiyaçlarının oranı % 69,9 da % 74,7 ye kadar gitmektedir. Bununla birlikte, daha çok kabul görmüş olan (özellikle gelir vergilerinin tayinine yarayan di-

(62) A. Sauvy, aynı eser, sayfa 323.

(63) Aynı eser, sayfa 323.

(64) Minimum vital et niveau d'existence suivant le nombre d'enfants. Population, 2. dörtyay 1949.

(65) Prof. A. Sauvy bu rakamın çok düşük olduğu kanısındadır. Bunun ihtiyaçlardan çok alışkanlıkları temsil ettiğini tahmin etmektedir.

limlerin hesabında) birinci tahmine başvurulsa bile, bu matrahlar üzerinde 18 yaştaki yetişme maliyetinin aşağı yukarı 8,5 yıllık çalışmaya denk olduğu görülür.

Tahliline özet olarak burada yer verdiğimiz Prof. A. Sauvy, bu hesabı, maliyetin işçinin imkânlarını geniş ölçüde aştığını ileri sürerek, yetersizliğine hükmetmektedir. Ayrıca millîcerçeve içine dönmeyi tercih etmektedir. «Fransa'da millî gelir 1950 de 7200 milyar olmuştur; bu faal nüfûs başına 360.000 Frs yapmaktadır.» Yukarıda zikredilmiş Malignac'a ait rakamlar ele alınır ve bunlara lehinde yapılan kamu harcamaları eklenirse, «insanın toplam maliyeti 1950 için 2 milyon civarında yer almaktadır. Ve beş buçuk çalışma yılına eşittir:» (66)

Lotka tarafından verilen ve yukarıda çok önemli olduğuna hükmedilmiş bulunan rakamlardan hareket ederek aynı mukayeseler Devletler için de yapılabilir. Eğitimi hebasa katarak 18 yaşındaki bir insanın 3-4 çalışma yılı pahasında olduğu görülmektedir. Bu rakam, daha aşağı bir hayat seviyesin sahip Fransa'nınkine göre biraz düşüktür. Bunun sebebi verimliliğin farklı oluşudur,

Bütün bu rakamların millî gelir hesaplarında kayıtlı olduklarını nazara almak ve ayrıca maliyeti hesapların dışında mütalâa etmek gerekir. Zira, annenin çalışmasında hasıl olan duraklama, bu süre zarfında annenin bakımı yahut eş işleriyle ilgili bakımlar hesaba dahil tutulmamıştır. Fakat sağlam istatistikî temelin yokluğundan ötürü Prof. Sauvy geçmişte elde olunmuş sonuçları en üst sınır kabul ederek onlara dayanmayı ileri sürmektedir: «Bu durumda Fransa'da bir insanın yetişmesi 9,5 çalışma yılına denk olmaktadır. Bunun 5,5 yıllık kısmı mutad millî gelir hesaplarında yer almakta ve geri kalan kısmı da millî gelirden yer alması gereken bir kaybı temsil etmektedir.»

Şüphesiz, insanın değeri bütün hayatı boyunca aynı değildir. Tersine çocuklukta yükselir, müstahsil devrede azalır, kaybolur, sonra negatif olur. İhtiyarlıkta, değer sifira ulaşır, (68) Aşağıdaki tablonun gösterdiği gibi. Tablo insanın hayatı boyunca iktisadî de-

(66) Sauvy, aynı eser, sayfa 326.

(67) A. Sauvy, aynı eser, sayfa 326.

(68) Bu durum fiiliyatta nadiren rastlanan çok özel şartlarda geçerlidir. (Sabit teknik, 0 faiz oranı, vs.;bukonuda bakınız: A. Sauvy, aynı eser, sayfa 332) Fakat şema çok geçerli bir büyüklük dizisi vermektedir.

ğlerinin evrimini yahut ferдин hayatı boyunca istihlâkinin (veya istih-sâlinin) yığılan fazlasını göstermektedir. (69)

Bir insanın değeri özellikle bir göçmenin iktisadî değeri, demek ki - tabir caizse - , ithal edildiği yaşa göre değişmektedir. Oysa günümüzde gelen göçmenler oldukça genç yaşadıkları. Yani, genel olarak, kesinlikle denilebilir ki gelişmiş ekonomiler çalışma yaşına gelmemiş veya çalıştırmak istemediği kimselerin yerine karşılıksız insan ithâl ederek önemli iktisadî faydalar sağlamaktadırlar. (70) Ayrıca her ne kadar, bir iktisadî fayda kâr olarak tezahür etmekte ise de, kârdan değil iktisadî faydadan sözetmek yerinde olacaktır.

(69) Sunulan şema ferдин çeşitli yaşlardaki net değerini gösteriyor. Ferдин masraflarının ve faaliyet sonuçlarının mukayesesi hakkında bkz. Aynı eser, sayfa 72. A. Piatier. Çeşitli vesilelerle «istihlâk» denilen şeyin büyük bir kısmının beşerî sermaye konusunda bir yatırım teşkil ettiğine işaret edildi. Bu konuda bkz. Th. W. Schultz: Investment in human capital, American Economic Review, Mart 1961, S. 1-18. Yakın tarihlere ait ve rakamlara dayanan tahminlerle ilgili olarak Cl. Abraham ve Thédie'nin la Revue Française de recherche opérationnelle'de (1960 üçüncü dördüncü) yayınlanan teşebbüslerini belirtmek gerekir. «Le prix d'une vie humaine dans les décisions économiques».

(70) Prof. Kneschaurek, bu vesile ile İsviçre ile ilgili bir tahminde bulundu. (Von Alfred Peter'e göre: Ohne Italiener Kein Wohlstand, Basel, Eylül 1962). Her ne kadar bu hesabın çeşitleri kesinlikle tâyin edilmemişse de ve her ne kadar ilk bakışta ciddî tenkidleri mucip görünüyorsa da sonuçlar ilgi çekicidir. İsviçre'nin millî gelirindeki gerçek artış oranı son yıllarda % 5 kadar olmuştur. Müellif, rasyonalizasyondaki gelişmeden ve dahilî iş piyasasındaki gelişmeden doğan artışı % 2,5-3 olarak tahmin etmektedir. Farklılık yabancı işgücünden ileri geliyor olabilir; yani İsviçre'de hayat seviyesindeki artışın aşağı yukarı

Bu konuda bir çift mesele ortaya çıkmaktadır. Bir yandan daha kesinlikle ve belirli olarak bir işgücü göçünden kimin yararlandığı sorusu ortaya konulmuş bulunuyor. Şimdiye kadar anlaşılmış olan şudur ki, bu elde edilen, bu ek işgücünün yarattığı kârı elde eden müteşebbis veya sanayici değildir. Zira, bu işçileri kullanarak, müteşebbis bazı farklılaşmaların yaratmış olduklarının dışında iktisadî fayda sağlamaktadır. Bu göçten yararlanan toplumun bütünüdür ve bu yüzdendir ki aydınlatılması güçtür. Fakat, bunun bir ikinci sebebi vardır: Bu sebep faydanın büründüğü şekilden ileri gelmektedir. Bu sonuncusu ne bir likit kapital gibi ne de sabit sermayelerin toplamında veya değerinde bir artış gibi gözükmez. Tersine, göçmenlerin gelişi mesken, alt yapı, yetiştirme, toplumsal hizmetler konusunda meseleler yaratır. İstihşâl faktörlerinin gelişi topluma bir çelişme halinde- sanki bir yük gibi hissedilir.

Bu ek katkı, daha az gerçek değildir ve bize göre göç konusunda gösterilebilen mübadeledeki eşitsizlik bu oluşumda vücut bulur. **Bir istihşâl faktörünün bedavaya elde etiklerinden gelişmiş ülkeler, gerçekten, az gelişmiş ülkelere göre daha fazla yararlı çıkarlar. Yalnızca bir faktörün kullanımında bir eşitlik (veya az bir eşitsizlik) belirir.**

Demek oluyor ki, bu hâkimiyet ve aşağı yukarı bu istismar gerçeği açısından, özel değişik durumları hesaba katarak, bâzı tedbirleri incelemek uygun olur.

— İleri sürülebilecek Tedbirler :

Böylece, bariz bir adaletsizlik ortaya çıkmakta; buna çare olarak göçmen gönderen geri kalmış ülkelere yardımın artışı düşünülebilir. Fakat, somut ve yardımın miktarı ile veya şekillerinden çok, bulunacak karşılıkla ilgili tedbirler ilerisürebilmek için, bizce olayın kendisini esas almak uygun düşer.

Gerçekten, iki ülkenin çerçevesi içinde kalarak (gelişmiş, göçmen kabul eden ülke; az gelişmiş, göçmen gönderen ülke) mesele- nin tahliline girişelim. Geri kalmış ülkede, insanın değeri, daha

yarısı yabancı işçilerin eseridir. Böylece 1954 ten 1960 a kadar reel millî gelir aşağı yukarı 4680 milyon frank artmıştır. Yabancı işçilerin sağladığı yakın zamanlardaki tahminlere göre 2340 milyon franktır. Oysa bunların ücret olarak ellerine geçen 800 milyon franktır. Müellife göre, aradaki fark İsviçre'nin kesesine girmiştir.

doğrusu niteliği olmayan işçinin değeri yetiştirme maliyetine göre siyasî iktidarca değil, fakat daha çok aile topluluğunda yükümlenmiştir. Bunun hesabı güçtür ve her halükârda çok zayıftır. Ayrıca bu istihşâl faktörünün yani insanın «tabiî fiatı»ndan başka birşey değildir. Pazar fiatı olarak ise, sıfır olarak kabul edilebilir. Dolayısıyla insanın fiatı, bu insanın beklenen istihşâli olarak kabul edilebilir. Bu açıdan bakılınca gerikalmış ülkelerde işçi için iş yoksa (çok kaba bir şekilde bunun doğru olduğu kabul edilebilir) bu istihşâl faktörünün hiçbir değeri yoktur.

Fakat, gene göç sebebiyle, geri kalmış ve gelişmiş ülkeler gerçek bir akınla bağlıdırlar: insan akını yani (ve aynı zamanda) sermaye akını. Bu basitleştirilmiş model içinde her iki tarafın (gelişmiş ve az gelişmiş ülke) global hasılasının sonuç olarak ΔP kadar artmakta olduğu, ayrıca herşeyin eşit olduğu farzedilebilir. Bu hasıla artışının en büyük kısmı, görüldüğü gibi, gelişmiş ülke bünyesinde vücut bulur. İnsanın yetiştirme maliyeti üzerinde kesin bir iktisadî fayda sağlayan da odur. Bununla birlikte, gelişmiş, az gelişmiş ülkelerin ikisi bakımından bu insan akını kârlıdır. İstihşâl faktörü tamamen değerlendirilmiş olmaktadır. Mesele, aşağı yukarı tamamen gelişmiş ülkelerde kalan bu istihşâl artışı ΔP 'nin gelişmiş ekonomiler tarafından elde olunan ΔF nin oluşum maliyet konusundaki iktisadî faydanın hasıl yeniden dağıtılabileceğidir. (71) Demek ki bu, elelaçağımız istihşâl artışının yeniden dağılımının anahtarı olan sorudur.

— İki ekonomi arasında ΔP nin eşit olarak (% 50 - 50 yeniden dağılımı düşünülebilir. Bu, açık bir çözümdür ve ilk bakışta doğru görünmektedir. Burada ayrıca, «herşey eşit» sözünü birleştirmek için düşünülmektedir. Yani, farzedilmektedir ki, gelişmiş ekonomide hasıl olan ΔP ilâve, işçilerin akınının sonucudur. Bu durumda % 50 şer oranında bölme mantıkîdir. Yakından bakıldığında ise daha dikkatle incelenmesi gerekli zımnî bir önyargı üzerine kurulduğu görülür.

(71) Her halükârda tahmine elverişli olmayan bu miktarlar, mukayese edilebilir değildir: ΔP istihşalin bir yıllık artışını temsil etmektedir. ΔF gelişmiş ülkelerin ihtiyaç duyduğu ve göç sebebiyle yapmadığı beşerî sermaye yatırımdır. Bununla birlikte, çok farklı bu iki terim mezcedilebilir. Nasıl ki, bir «kapital - out put reşyo» tarif edilmektedir, aynı şekilde, istihşâl artışıyla ihtiyaç duyulan beşerî yatırım arasındaki münasebeti ifade eden bir «beşerî sermaye - out put reşyo» tarif edilebilir. Bu konuda bkz. A. Piater: aynı eser, Statistiques et Observations Economiques, cilt II, sayfa 790. Yani demek ki, teorik olarak, en azından, ΔP ve ΔF üzerinde farklılık olmadan akıl yürütülebilir.

— Eşit paylaşma çözümünü benimsemekle, yalnız içeriye nüfûs akınından doğan istihşâl artışı ΔP nin yarısını, gelişmiş ülke tarafından sonulmuş istihşâl faktörlerine, diğer yarısını da az gelişmiş ülkeler tarafından sunulmuş plânlara bağlamaktayız. Başka bir deyişle, bu çözüm kabul edildiğinde zımnen kararlaştırılmaktadır ki $P/2$ işgücünün ve $P/2$ de sermaye ve tabiî kaynakların ürünüdür.

Bu kesin olabilir, fakat bunun için delil bulmak muhakkak ki zordur. Belki aşağıdaki verilerden hareketle yeni perspektiflere yönelmek mümkün olabilir.

İstihşâl yatırımın meyvesidir. Fakat, Marx dahil, Smith'den Keynes'e kadar sadece maddî sermayenin oluşumuna eğinilmişti. Her bakımdan maddî sermaye istihşâl vasıtası olarak ele alınmıştı. Oysa bir başka çeşit sermayenin varolduğu açıktır ve ihmâl edilmemesi gerekir. (72) Demek ki bir yandan maddî sermaye, diğer yandan da beşerî sermaye nazara alınmalıdır. Aranılan yeniden dağıtım anahtarını elde etmek için, yani bir sene için, sermaye ve işgücünün karşılıklı paylarını değil, fakat maddî, teknik yatırımı tayin etmek yeterlidir. Sonra bu beşerî yatırım içinde yabancı işgücünden doğan pay (ΔF) tayin edilebilir. Bir çözüm bulunması bu durumda oldukça kolaydır.

Fakat iki güçlük, halihazırda yenilmez olarak beliriyor. Bir yandan beşerî sermayenin, hattâ malların amortismanı ve süresi çok naziktir (73). Ve diğer taraftan beşerî sermaye hesapları konusunda çalışmalar henüz çok ilerlememiştir. Dolayısıyla, bugün için, akılcı bir çözüm getirmek imkânsızdır. Denilebilecek tek şey şudur: ΔP nin yeniden bölüşümü tatmin edici değildir. Fakat bir yeniden dağılım anahtarı imkânsız görünüyorsa da, yani göçmen gönderen ülkeye neyin yeniden dağıtılmasının lâzım geldiğini söylemek imkânsızsa da, somut teklifler ileri sürmek mümkündür. Bu ülkelere ödenecek tazmin miktarının ne olması lâzım geldiği söylenemez ama, burada bir tazminin gerekli olduğu söylenebilir. Bu tazminin çeşitlerini tasavvur güç değildir. Bize göre, bu güç olay özellikleri çerçevesinde mütalâa edilmelidir.

Daha önce gelişmiş ülkelerin bu ithâl edilen işgücünü yerli işgücü tarafından çeşitli sebeplerle terkedilmiş olan niteliği düşük işlerde kullandığı kaydedilmiştir. Her ne kadar bu işgücünün kıtlığı

(72) A. Piatier: Aynı eser.

(73) A. Cotta: La dépréciation du capital et le sujet économique.

halen gelişmiş ülkelerin ve özellikle Batı Avrupa'da çekilmekteyse de, bu işgücü yetiştirilmemiş veya iyi yetiştirilmemiştir. Bu yüzden ki, 30. Haziran, 1962 de, Fransa'da bulunduğu tespit edilen 295.321 Cezayirli ücretli işçiler aşağıdaki şekilde dağılım göstermekteydi :

Amele	114.227
İhtisaslaşmış İşçi	63.123
Vasıflı İşçi	16.185
Ustalar	510
Müstahdemler	1.476

Bu sadece, Cezayir'den göçlerle ve hele Fransa'ya has bir oluşum değildir. Gerçekten, denilebilir ki ithal edilen bir gayrisafî istih-sâl faktörü, bir insan, çoğunlukla ümmî bir işçi ve herhalükârda meslekî ve pratik bakımdan oluşmamış, gelişmiş ülkedeki daimî yahut geçici zamanı boyunca herhangi bir nitelik elde etmesi şansa bırakılmıştır.

Buyüzden, geçici göç halinde anavatana dönülünce öyle görünüyor ki bir meslekî formasyon iktisadî keyfiyeti halen geri ekonomiler için kıymetli bir unsur olabilir. İnsan unsurunun kalkınmadaki önemine birçok vesilelerle işaret olunmuştur. Bu konuda İsrail örneği, tıpkı Federal Almanya gibi gösterişlidir. Fakat hâlen az gelişmiş durumda olan ülkelerde de aynı esas caridir. (75) Fakat bu ülkelerde etken bir sanayi sektörünün tahakkukunda en zarurî olan ve kıtlığı en çok hissedilen sermaye değildir. Bazan kredi ve imkânlarının emre hazır bulundurulduğu fakat geçerli proje olmayışından kullanılmadığı haller olmaktadır. Kıtlığı duyulan idareci kadro, siyaset adamı, mühendis, sendikacı, iktisatçı da değildir. «Beşerî Sermaye» kıtlığı bir başka seviyede ortaya çıkar ve kısaca kaydedilmesi gerekli bir başka oluşumdan ileri gelir. Hâlen gelişmiş ülkelerde eğitim sistemi ilkokullardan, orta öğretime veya teknik öğretime tıpkı orta öğretimden yüksek öğretime geçişte olduğu gibi bazı fertlerin elimine edilmesine yolaçacak şekildedir. (76) Geri kal-

(74) Andrée Michel: La patronat contre les travailleurs algériens. France - Observateur, 30 Ocak 1963.

(75) Vakıl ve Brahmanand: «Connaissances techniques et aptitude à la direction comme facteurs limitant le développement industriel dans les pays sous-développés» Bulletin International des Sciences Sociales, sayı 6, 1954 — sayfa 238-44.

(76) Bu, en yetenekli fertlerin tahsillerine devam ettikleri anlamına gelmez. Ama bu da bir başka meseledir.

miş ülkelerde aynı oluşum vücut bulmaz. Geniş ölçüde sömürgecilik sistemi buna sebep olmuştur. 20 - 30 yıl önce çocuk olan birisi ilkokulda veya misyonda okuma yazma öğrenir, sonra tabii olarak yüksek öğretime... Bu örneğin ifadeli olması için x0y üzerinde, okula giden fertler, Oz üzerinde de beklenen eğitim seviyesi gösterilmek suretiyle, bu oluşum üç buutlu bir ortamda temsil edilirse, gelişmiş ülkelerde eğitim yapısının çok kaba olarak ortaya çıktığı, oysa eski kolonilerdeki az gelişmiş ülkelerde ise bir silindir olduğu görülür. Bu silindirin ifade ettiği gerçek, küçük idareci kadro, teknisyen, vasıflı işgücü, usta, desinatör gibi elemanlar konusunda duyulan cidâ buhranı kısmen izah eder. Az gelişmiş ülkelerin çoğu bunun sıkıntısını duymaktadır. Dolayısıyla bu ülkelerin kalkınmasına bu gerçekleri göz önünde tutarak yapılacak besleyici bir yardım yapılabilir.

Yapılacak şey göçmenlerden bir kısmına geldikleri ülkede meslekî nitelik sağlamaktır. Onların ülkelerine dönmesi en iyi kalkınma fırsatlarını hazırlıyacaktır. Fakat, gene bazı tasrihler gereklidir: Sözkonusu olan herhangi bir meslekî nitelik değildir. Nasıl ki başlangıçta saf ve basit yardım anlamında değil de, karşılıklı menfaatler anlamında tahlilde bulunduysak, bu meslekî formasyonu da göçmen gönderen ve kabul eden ülkelerin perspektif ve projeleri nazara alınarak mütalâa olunmalıdır. Tekrar edelim ki az gelişmiş ülkelerin yararına vasıflı işçilerin, küçük teknisyenlerin azamisinin yetiştirilmesi temenni edilir. Fakat somut olarak ve hızla yapılabilecek olanın ne olacağını nazara alarak, oldukça kesin bir şekilde yani, meslek koluna ve niteliğe göre önce göç edilen ülkenin işgücü ihtiyaçlarını incelemek gerekir. Daha sonra plân ve perspektiflerin hazırlığı ölçüsünde göçmen gönderen ülkenin, göçmenlerin gittiği ülkeden en acil olarak ihtiyaç duyduğu vasıflı işgücü incelenir. Demek ki, gelişmiş ülke belli sayıda yabancı işçinin yetişmesini ve onların mahallinde kullanmayı, birkaç yıl içinde onları iş yerinde yetiştirmeyi üzerine alır. Bunlar ülkelere döndüklerinde hemen kullanılabilirler. Zira, onlara verilmiş olan formasyon aynı zamanda kendi ülkelerinin ihtiyaçlarına cevap verebilecek niteliktedir.

Bu meseleye daha önce ferdî plânda eğilinmişti. Yahut daha doğrusu ferdî saikler bu meselelerde farklı değildir. Lilli ve Charle-

(77) Yalnız bir kısmını... Zira kaydetmek gerekir ki, eski koloni iktidarları kolonilerdeki meslekî yetiştirme meselesiyle pek meşgul olmamışlardır.

roi'de Yunanlı göçmenler arasında yapılan bazı anketler (78) bu işçilerin meslekî yetişme konusunda takındıkları tavırda istihdam hedeflerinin önemli bir rol oynadığını göstermektedir : Yabancı işçinin bir meslekî formasyon araması için, özellikle anavatanında istihdam hedefinin (yeni nitelik veya aranılan olgunlaşma kazanıldıktan sonra) kesin olması gerekir.

Bu münferit davranışlar, bilindiği gibi, hükümetlerarası seviyede incelenmesi, ele alınması gereken hal çaremizi teyid etmektedir. Belli bir yüzde dahilinde yahut yabancı işçilere ait belli bir kota içinde göçmen gönderen ülkenin hedefleri ile olduğu gibi, kabul eden ülkenin imkânları ile bağlantı halinde, bir meslekî formasyon sağlanmalıdır. Kanaatimizce birkaç yıldan az olmayacak, tayin edilecek bir devre sonunda bu göçmenler anavatanlarına çağrılacaklar ve orada onlara yeni nitelikleriyle ilgili işler sunulacaktır. Böylece gelişmiş ülkenin göçten sağladığı faydalar kısmen karşılanmış olacaktır. Bu yolla hâlen az gelişmiş olan ülkelerin hiç değilse aralarından birkaçının imkânları arttırılmış olacaktır. (*)

(78) E. Dimitrias: «L'émigration temporaire, moyen de formation de main-d'oeuvre qualifiée pour la Grèce» Paris İktisadî İlimler ve Hukuk Fakültesi.

(79) İlk programlarda, bu süre geri kalmış ülkelerin en âcil ihtiyaçlarını nazara alarak kısaltılabilir.

(*) Bu yazı, Revue d'Économie Politique'in Mart - Nisan 1964 tarihli nüshasından alınarak çevrilmiştir. (Çevirenin Notu).